

Gyenes Zsolt

Az absztrakciótól a konkrét fotóművészetig

A fotografikus kép viszonya a látható, kinti valósághoz ambivalens természetű. A fotó közvetlen, kitörölhetetlen, „fizikai”, tehát *analóg viszonyba* kerül a látható valósággal. Ez a *reproduktív* oldala. Minden fotográfia ellenben *manipuláció is*, „csinálmány”. Ez a másik oldala. A reproduktív jelleg a fotó „újszerűségének” alapját képezi a korábbi médiumokhoz, mint pl. a festett képhez képest. A reproduktív jelleg – az esetek legnagyobb részében – „*elfedi*” a manipulációt. Utóbbi a „másik”, a kísérelti, – ha jobban tetszik, a művészi – fotográfiánál mutatkozik meg „szembeötlőbben”. Ez a *kettősség*, feszültség a fotográfiáról való gondolkodásunk egyik alappillére képezi. Az *absztrakt* képi világ – látszólag – *idegen* a fotográfiától. A médium adekvát módon, saját eszközeinek használatával képes megmutatkozni ezen a periférikus területen is.

A vizuális absztrakció kialakult *fogalmi hátlóját újra kell gondolnunk*¹.

A *leképező művészet* – valamilyen szinten – *mindig absztrahál*, míg a nem ábrázoló művészet alapjaiban új tárgyat, dolgot hoz létre; – ami még nem létezett. A nem ábrázoló vizuális kifejezési megoldások a tárgyak (alkotó)részeit és tulajdonságait *konkretizálják* (valóra váltják önmaguk valóságában). A *konkrét művész* nem absztrahál, hanem *realizál*, amennyiben megvalósít egy olyan dolgot, ami *még nem létezik*. A konkrét művészet egy *öntörvényű művészet*. Egy kép *pusztán kép* is lehet, nem pedig valaminek a leképezése².

Téves az a felfogás, miszerint az absztrakt kép teljesen eltávolodik a látható, kinti valóságtól.

Gottfried Jäger (2005) írta: „Az *absztrakt fotográfia* idealizál egy tárgyat, a konkrét fotográfia tárgyiasít egy ideát.” Az absztrakció „idealizálása” megvalósulhat pl. redukcióval is. Az absztrakt fotográfián keresztül eljuthatunk a konkrét fotográfiához, mely a „*fotográfia fotográfiájának*” mondható. Fő jellemzője, hogy *tárgya, témája önmaga*; így önön (mediális) természete kerül előtérbe; pl. *a fény a fényérzékeny felülettel, a hívó és a fixír működése. Nem leír, lefest (depict) egy kinti, látható valóságot; nem ábrázol (represent), hanem létrehoz (produce), kreál egy új valóságot.*

A konkrét képek önmagukon túl – tehát – *nem ábrázolnak semmit!* Lehetséges ez? A *kötődés a külső-belső világhoz* – valamilyen módon – mindig jelen van. A megteremtett, tárgyiasult látvány, a konkrét mű is – mint minden – részét képezi annak.

Amennyiben a belső világot elválasztjuk a külsőtől; elmondhatjuk, hogy minden mű a *külvilágra adott reakciónak* is mondható.

A valódi, igaz művészet a *létezés* problémájával foglalkozik. Honnan jöttünk, kik is vagyunk valójában, mi végre jöttünk a világra és merre tartunk?! A *ki nem mondhatót* szükséges megjeleníteni. A *transzcendencia* a művészet természetéhez tartozik; annak titkos célja. A szellemi, anyagtalan, tapasztalat feletti dolgok megközelítése a *legmagasabb (művészi-szellemi) szintű kihívást*, a teremtést feltételezi.

A *valóság ábrázolásának válsága* a kezdetektől jelen van (pl. Lascaux barlangfestményein,

vagy a keleti művészet félabstrakt, absztrakt megoldásaiban). Minden zene absztrakt volta is szép példája ennek az „emberi igénynek”. A folyamat a huszadik század elejétől Európában is felerősödik és a reneszánsz óta uralkodó *realista* (helyesebben *illuzionista*) alapú reprezentáció *megbomlik*. A *fotográfia* médiuma természetéből adódóan *segítette* ezt a folyamatot a festészet „leíró szerepének” átvállalása kapcsán. A folyamat a konkrét művészet irányába fut. A távolodás mértéke új minőséget hoz. A konceptualizmus „anyagszerűtlenségének” ideológiája illeszkedik a „végkifejlethez”, a konkrét megoldásokhoz. Fotóművészet és képzőművészet kettéválasztása régóta idejétmúlt. A médiumok egymásba csúszása – mint pl. különféle analóg és digitális megoldások –, a posztmedialitás egy új tipológia körvonalait rajzolja fel³.

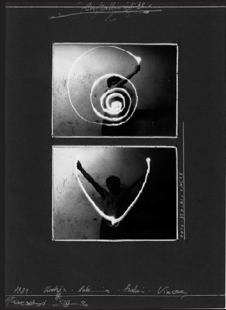
Összefoglalásként a következő gondolatokat emelhetjük ki.

A kinti látható valóság ábrázolásának válsága a széles körben megjelenő absztrakcióval indul. Az ábrázolhatatlan ábrázolása sajátos tér-idő szervezéssel, a kamera szemével a láthatatlan láthatóvá tételét irányozza meg a fotóművészetben. A reálizáló, konkretizáló nem-ábrázolás a tiszta, független látvány megteremtése. Egymásra épülő folyamatot vázolhatunk fel, melyben egyre távolodunk a látható, kinti, megtapasztalható valóságtól. Az ív a redukciótól a transzformáción keresztül a kreációig tart, mely paralel a létrehozás, alkotás és teremtés folyamatával. Hasonlóan, lépésenként juthatunk el a naturálistól az „artificiálison”, majd archetipikus jellegesen keresztül, a kapcsolódó spirituális és transzcendentális területekre, jelleghez.

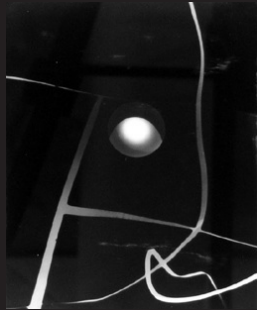
Az árnyék anyagi természetű, és a képszerű, automatikusan megvalósuló jelenségek alapját képezi. A mozgás az élet, mely – a fotográfia kapcsán – elsősorban a hosszú expozíciókban és fénykalligráfiákban „materializálódik”. A fény anyagtalan, amely pl. a luminogramokban önmaga főszereplőjévé válik. A fotó/fotografika absztraháló technikája a fénykalligráfiákon, fotogramokon keresztül ér el a tiszta fénykezelésig, a képzőművészet sajátos formájához. Az absztrakciót nehezebben meghatározható vonal, illetve sáv választja el a konkrét fotóművészettől. A tükörszerű képektől, az ábrázoláshoz kötődő fény-nyomatoktól (pl. Paul Strand, Peter Keetman és Kunie Sugijura) a fénykalligráfiákon, fényrajzokon át (pl. Robert Vizzini, Roderick Packe, Neil Reddy, Tokihiro Sato, Wolfgang Tillmans, Kyungwoo Chun és Szalai Tibor /1. számú kép/) érzük el a „fényfestészet konkrétságát” (pl. Francis Bruguière, Chargesheimer, Moholy-Nagy László, Kepes György, Heinz Hajek-Halke, Winfred Evers és René Mächler /2-4. számú képek/).

Képjegyzék:

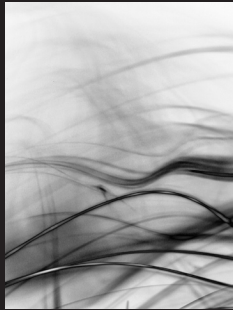
- 1 Szalai Tibor (1958-1998): Cím nélkül (a Fénykalligráfiák c. sorozatból), 1981 http://archivum.epiteszforum.hu/muhely_galeria.php?mgid=83
- 2 Kepes György (1906-2001): Light Calligraphy, 1952, fotogram <http://www.alphagallery.com/artists/kepes.html>
- 3 Gyenes Zsolt (sz. 1962): „er”, 2007, 81x100 cm, digitális C-Print Endura papíron, Pécsi Galéria, 30 éves Jubileumi Kiállítás, Pécs, 2007.
- 4 René Mächler (1936-2008): Luminogram, 2002, 19x19 cm, a szerző tulajdona.

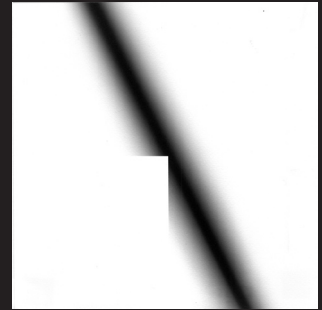
1

2

3

4

Jegyzet:

- ¹ Alapfogalmak az értelmező szótár alapján (melyek leginkább a hétköznapi fogalomhasználatot tükrözik):
Absztrakt: *elvont*, a természeti formák ábrázolásától elszakadt (...)
Absztrahál: *elvonatkoztat* (...)
Az absztrakt ellentéte a konkrét (elvont–nem elvont; elvonatkoztat–megvalósít).
Konkrét: *nem elvont*, tényleges, kézzelfogható, pontos (...)
Konkretizál: *megvalósít*, pontosan kifejt (...)
Realizál: *megvalósít*, *valóra vált* (...)
- ² Theo van Doesburg 1930-ban vezette be a konkrét művészet kifejezést. Olyan (mérteni) elemekről beszélt, melyek nem a természetből származnak, hanem konkrétságukban jelennek meg. *„Concrete and not abstract painting because nothing is more concrete, more real, than line, a color, a surface.”* (www.nadineartconcret.com/perso-255518.htm, 2007)
„Term introduced by Van Doesburg in 1930 'Manifesto of Concrete Art' published in the first and only issue of magazine Art Concret. He called for a type of abstract art that would be entirely free of any basis in observed reality and that would have no symbolic implications. He stated that there was nothing more concrete or more real than a line, a colour, or a plane (a flat area of colour). The Swiss artist Max Bill later became the flag bearer for Concrete art organising the first international exhibition in Basle in 1944. He stated that the aim of Concrete art is to create 'in a visible and tangible form things which did not previously exist ... to represent abstract thoughts in a sensuous and tangible form'. In practice Concrete art is very close to Constructivism and there is a museum of Constructive and Concrete art in Zurich, Switzerland.” (www.tate.org.uk, 2007)
- ³ Manovich, Lev: Posztmédiá esztétika – Krízisben a médium. (http://www.exindex.hu/index.php?l=hu&t=nemtema&tf=krizisben_a_medium.html, 2007)

Felhasznált irodalom:

- Bakos Ferenc (szerk.): *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Akadémiai Kiadó – Kossuth Kiadó, 1983.
- Gerhardus, Dietfried: *Bevezető, a konkrét művészet alapjairól a radikális festészetben*. In Balkon, 2007_9.
- Gyenes, Zsolt: *Az absztrakt fotográfia a kortárs művészetben*. DLA értekezés, Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar Képzőművészeti Mesteriskola, 2007.
- Jäger – Krauss – Reese: *Concrete Photography / Konkrete Fotografie*. Kerber, Bielefeld, 2005.
- Sebők, Zoltán: *Az új művészet fogalomtára*. Orpheus Kiadó, 1996.
- Schwarz, Arturo: *Bak Imre: az absztrakton túl, a transzcendencia felé*. In Balkon, 2007_9.
- Steinbrenner, Jakob: *Felismerni, exemplifikálni, létezni*. In Balkon, 2007_9.

Internet (2007):

- <http://www.undo.net/cgi-bin/undo/pressrelease/fpressrelease.pl?id=1044462014&day=1044486000>
- <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9F07E5DA103FF934A35750C0A9659C8B63>
- <http://www.ikon-magazin.de/reader/fab/index/dmiddle/kuenstler/evers/index.htm>
- <http://www.gottfried-jaeger.de/en/projekte/bildsysteme.html>
- www.fotostiftung.ch/index.php?id=77
- www.fotomuseum.ch/Rene-MAECHLER.179.3.html
- www.interartes.ch/Maechlerrene.htm
- www.michaelhoppengallery.com/artist,show,2,75..
- www.nadineartconcret.com/perso-25518.htm
- http://archivum.epiteszforum.hu/muhely_galeria.php?mgid=83
- <http://www.alphagallery.com/artists/kepes.html>

Ez a rövid dolgozat részét képezi, egy a témával foglalkozó, készülő írásnak.